

NARODOWE
CENTRUM
KULTURY

Operomanija: *Have a Good Day!*

29 listopada (piątek) ——— 19.00

Nowy Teatr
ul. Madalińskiego 10/16

Supermarket i jego dźwięki, kasjerki jako postacie opery – ten pomysł trzech litewskich autorek święci międzynarodowe tryumfy. Teraz możemy usłyszeć także w Warszawie, jak spod zunifikowanej fasady standardowych zwrotów grzecznościowych wydobywają się na wolność śpiewane jednostkowe opowieści.

Program koncertu

Vaiva Grainytė (ur. 1984)
Lina Lapelytė (ur. 1984)
Rugilė Barzdžiukaitė (ur. 1983)
Have a Good Day!
opera

Wykonawcy:

Operomanija

Operomanija: *Have a Good Day!*

Milego dnia!

To niespełna godzinna opera stworzona na nowatorską obsadę: dziesięć kasjerek, dźwięki supermarketu i pianino. Jest ona dziełem trzech młodych litewskich twórczyń. Autorką libretta przetłumaczonego do tej pory na wiele języków jest pisarka i poetka Vaiva Grainytė. Muzykę skomponowała zajmująca się performansem, muzyką improwizowaną i rzeźbą Lina Lapelytė, zaś reżyseria i scenografia jest dziełem Rugilė Barzdžiukaitė. Wspólnie są im strategię twórcze polegające na eksploracji napięć zachodzących na granicy rzeczywistości obiektywnych i wyobrażonych, realizmu i poezji, dokumentu i fikcji, a także kwestionowanie antropocentrycznego punktu widzenia.

Sama opera jest daleka od konwencjonalizmu, choć sięga po maksymalnie skonwencjonalizowany fragment współczesnej rzeczywistości. Chodzi tu o doprowadzone do szczytowej opłacalności i wydajności supermarket, w których naczelną zasadą jest optymalizacja tempa sprzedaży, a ewentualna rozmowa ograniczona jest do kilkuzdaniowego, nielegalnie wydartego terenu w walce o czas zarządzany przez elektroniczne systemy. Tymczasem gest artystek ukazuje coś, co w tej skrajnie odsłoniętej rzeczywistości jest zakryte, a mianowicie życie wewnętrzne kobiet pracujących w supermarkecie. Autorkom chodzi o ujawnienie, co kryje się za fasadą ich zdaniem mechanicznie wypowiadanych kwestii typu „Dzień dobry!”, „Dziękuję!”, „Milego dnia!”, wraz z towarzyszącymi im (często udawanymi) uśmiechami. Spotykane w życiu codziennym pracownice sklepów – przypominające autorkom opery bezimienne roboty – „ulegają tu przeistoczeniu w unikalne i żywe postacie opery”¹. Z ich sekretów, myśli i autentycznych skrawków biografii stworzone są krótkie opowieści sceniczne wypowiadane przez poszczególne postacie. Libretto powstało zatem jako amalgamat języka o rodowodzie zarówno literackim, jak i dokumentalnym, zaś „mozaika losów poszczególnych kasjerek jest przetransformowana w chór, uniwersalny poemat niosący sugestię przyjemności płynących z konsumpcji”.

Atmosferę supermarketu odtwarza instalacja eksponująca identycznie ubrane postacie kobiece w zimnym, rzeczowym, odartym i odzierającym z wszelkiego piękna, nerwowo migocącym blasku świetlówek. Kobiety są nienaturalnie wyeksponowane poprzez umieszczenie każdej z nich na białym stole w taki sposób, że każda jest bez przerwy całkowicie widoczna, odarta z wszelkiej intymności, skrępowana przypisanym jej strojem, umieszczona w przestrzeni skrajnie niekomfortowej i w razie nieodpowiedniego ruchu zagrożona upadkiem.

Wszechobecny jest tu dźwięk skanowania kodów kreskowych charakterystyczny dla przestrzeni supermarketu. Towary natomiast występują w formie opisowej, śpiewane jako mini-ariosa z towarzyszeniem chóru pozostałych głosów. W ten quasi-magiczny sposób przedmioty handlu, zapośredniczone przez odrealniającą wrażliwość poszczególnych kobiet oczekujących momentu odpoczynku, odsłaniają swój zaskakująco liryczny potencjał („maślanka pogrążona w głębokim śnie / jajka, w linii, noszą wapienne piżamy”), a czas odmierzany chaotycznym klikaniem skanerów spowalnia i nabiera onirycznej statyczności. Kobięca czułość roztacza nad tym zmechanizowanym światem kontrolowanym przez system patriarchalny (nieprzypadkowo jedyny mężczyzna jest – tylko i aż – ochroniarzem; reprezentuje władzę i kontrolę, choć odsłania też swoją słabość) swój ludzki, ciepły charakter, przemieniając to, co odhumanizowane, w ludzkie.

Zestawiając w ten sposób to, co sztuczne i powierzchowne z niepozbanioną humorem i zwyczajności prawdą psychologiczną i cielesną poszczególnych kobiet, twórczynie opery w zadziwiający sposób uzyskują efekt poetycki. Autorki przy tym nie epatują turpizmem, nie próbują sztucznie dramatyzować swoich postaci. Choć opera w swojej esencji niewątpliwie stanowi krytykę kapitalistycznego konsumpcjonizmu, autorki unikają moralizatorstwa, posługując się poetycką ironią, dzięki czemu całość zyskuje charakter metaforyczny.

Premiera opery miała miejsce najpierw w wersji krótszej w 2011 roku podczas IV Festiwalu Współczesnej Opery NOA (New Opera Action) w Wilnie. Wersja rozszerzona została wykonana w 2013 roku podczas tamtejszego X Międzynarodowego Festiwalu Teatralnego „Sirenos”. Od tego czasu opera podróżuje po całym świecie, otrzymując wiele nagród. Amerykańska premiera również została przyjęta owacyjnie, a krytycy wymieniali wśród charakterystycznych cech opery jej „cichą subwersywność” i subtelność (Steve Smith w „The New York Times”), wielowarstwową konstrukcję i humor naznaczony melancholią (Alex Ross w „The New Yorker”), „komediowość obleczonej w partyturę o inkantacyjnej, niemal liturgicznej pogodzie ducha” (Justin Davidson w „New York Magazine”), „minimalistyczne faktury” i „banalność przekształconą w sztukę” (Heidi Waleson w „The Wall Street Journal”). W 2018 roku opera ukazała się na płycie winylowej. Dziś wreszcie doczekaliśmy się premiery warszawskiej. Milego dnia!

Katarzyna Naliwajek

¹ Informacje i cytaty podane w tekście zaczerpnięte są ze stron internetowych: <https://operomanija.lt/en/repertoire/have-a-good-day/> oraz <https://haveagoodday.lt/>. Tłumaczenie wszystkich cytatów – Katarzyna Naliwajek.

NARODOWE
CENTRUM
KULTURY

29.11.24 — Operomanija: *Have a Good Day!*

Operomanija

Artystki w swojej wspólnej twórczości zwracają szczególną uwagę na relacje między dokumentem a fikcją, rzeczywistością a poezją oraz na przenikanie się teatru, muzyki i sztuk wizualnych. Spektakl operowy *Sun & Sea* (2019) jest drugim wspólnym przedsięwzięciem tych trzech artystek. Dzieło reprezentowało Litwę na LVIII Międzynarodowej Wystawie Sztuki Współczesnej – La Biennale di Venezia (2019), gdzie zostało nagrodzone Złotym Lwem za Najlepszy Udział Krajowy. Ich poprzedni projekt, współczesna opera *Have a Good Day!* (2013) na dziesięć kasjerek, dźwięki supermarketu i pianino, zdobył sześć międzynarodowych nagród w Europie.

Vaiva Grainytė dzieli swoją aktywność artystyczną między różne gatunki literackie, interdyscyplinarne projekty teatralne i publikacje. Jako pisarka, dramatopisarka i poetka podejmuje działania niczym spostrzegawcza antropolożka: przyziemne problemy społeczne kwestionowane za pośrednictwem poetyckich interpretacji Grainytė nabierają paradoksalnego i niezwyklego charakteru (www.vaivagrainyte.com). **Lina Lapelytė** jest artystką i muzykiem. Do swoich performansów i instalacji angażuje zarówno profesjonalnych wykonawców, jak i amatorów,

często w akcie śpiewania obejmującym szeroką gamę gatunków, takich jak muzyka głównego nurtu czy opera. Jej dzieła przybierają formę zbiorowego i afektywnego wydarzenia kwestionującego bezbronność i uciszanie (www.linalapelyte.com). **Rugilė Barzdžiukaitė** jest aktywna jako reżyserka teatralna, twórczyni filmów i artystka wizualna. W swojej twórczości Rugilė bada, w jaki sposób dochodzi do powstawania różnic między obiektywną a wyobrażoną rzeczywistością w dokumentalnych narracjach, jak konstrukty społeczne wkraczają w naturę, przechodząc od humoru do horroru, od rzeczywistości do surrealizmu.

